

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาของไทย เป็นการจัดการที่เน้น โครงสร้างการบริหารงานที่เน้น การบังคับบัญชาที่มากขึ้นและกระบวนการบริหารที่รวมอำนาจการตัดสินใจในชั้นสั่งการไว้ที่ ส่วนกลาง ถึงแม้ว่าจะมีการแบ่งอำนาจความรับผิดชอบให้แก่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น แต่การจัดการศึกษายังอยู่ภายใต้การควบคุมด้วยระเบียบและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สั่งตรงมาจากส่วนกลาง ทำให้ รูปแบบของการจัดการศึกษามีลักษณะเดียวกันทั่วประเทศ ซึ่งไม่สอดคล้องกับความหลากหลาย ทางด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและความต้องการของแต่ละชุมชน แต่ด้วยแรงผลักดันและกระแส เรียกร้องวิกฤตเศรษฐกิจและการเมืองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะของการปฏิรูปหลายด้าน ทั้งด้านการเมือง สังคมและการศึกษาจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปการเมือง ได้แก่ การประกาศใช้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และได้ส่งผลต่อการปฏิรูปการศึกษาด้วยโดย มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่สำคัญคือ มาตรา 81 กำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษา เพื่อใช้เป็นแม่บทของการบริหารและการจัดการศึกษาอบรมให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ โดยเน้น หลักการกระจายอำนาจ เอกภาพเชิงนโยบายและมาตรฐานการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชน และยึดหลักการ การจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนทุกคนประชาชนทุกคนมีส่วนร่วม และให้มีการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง หลักการเหล่านี้ส่งผลให้มีบทบัญญัติ ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ด้านการบริหารและการจัดการ ศึกษากำหนดให้มีกระทรวงเดียวรับผิดชอบ กำกับการศึกษาทุกระดับทุกประเภท ให้มีเอกภาพ ด้านนโยบายและมาตรฐานการศึกษามองค์การบริหารการศึกษาส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่นที่เรียกว่า เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยไม่มีหน่วยงานส่วนภูมิภาค หน่วยงานส่วนกลางจะหน้าที่ ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านนโยบายและแผน ด้านมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา สนับสนุน ทรัพยากร และ การกำกับติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา ศิลปะ และวัฒนธรรม ของหน่วยงาน ในระดับปฏิบัติ คือ เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

นอกจากนั้นแล้วการบริหารการศึกษาของไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมี การกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษาภายใต้การดูแล ส่งเสริม สนับสนุนของผู้บริหารการศึกษา ของกรมสามัญว่าด้วยเรื่องวิสัยทัศน์ทางการศึกษาโดยการสัมมนาพบว่าจุดสำคัญที่ควรเน้นใน การปฏิรูปการศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงการจัดการด้านความเป็นผู้นำทางการศึกษา จากการสั่งการ

จากเบื้องบนในระดับกระทรวงสู่ระดับท้องถิ่น มีความต้องการผู้นำโรงเรียนมากขึ้น ดังนั้น จึงต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาความเป็นผู้นำทางการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น เพื่อช่วยเหลือผู้นำในโรงเรียนให้มีการพัฒนาในด้านนโยบายและวิธีการสอนในเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นระบบ และการพัฒนาโรงเรียนเหล่านี้ ล้วนเป็นมาตรการหลักในการปฏิรูปการศึกษาแก่ประเทศต่าง ๆ

การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการบริหารจะขึ้นอยู่กับการพัฒนากระบวนการบริหารการศึกษาเป็นสำคัญ และการพัฒนาระบบการบริหารการศึกษาจะบรรลุผลได้ต้องขึ้นอยู่กับผู้บริหารการศึกษา ดังนั้น ภาพลักษณ์ผู้บริหารการศึกษาในโรงเรียนต้องเปลี่ยนไปพฤติกรรมของผู้บริหารการศึกษาในโรงเรียนจะต้องมีความเป็นผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็ง เป็นผู้จัดการที่เฉียบแหลม เป็นผู้ประสานชุมชนที่ดี เป็นผู้อำนวยความสะดวก และเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมองอนาคตของการศึกษามีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับประสิทธิผลของการจัดการศึกษาและสมรรถภาพในการบริหารงานเป็นสำคัญ ตลอดจนความสามารถที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่นด้วยการจูงใจให้ปฏิบัติงานตามที่ผู้บริหารต้องการ (ธงชัย สันติวงษ์, 2539, หน้า 111) พฤติกรรมการบริหารที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน การให้ความเชื่อถือ ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และความยกย่องนับถือ ซึ่งจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตำแหน่งหน้าที่การงาน สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้บริหารการศึกษาอยู่ในฐานะที่จะต้องเป็นผู้นำของโรงเรียนซึ่งนับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดความสำเร็จต่อองค์กร องค์กรที่มีผู้ได้บังคับบัญชาที่มีความพอใจในการทำหน้าที่สูง ผลงานที่ได้รับก็จะสูงตามไปด้วย ดังนั้น ผู้บริหารจึงมีหน้าที่สร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรนั้นคือผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์นั่นเอง

ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษาของคุรุสภา พ.ศ. 2540 ที่ถูกจัดเรียงลำดับไว้เป็นลำดับที่ 1 คือ งบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารงานมีผู้จัดลำดับไว้จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 39.8 ลำดับที่ 2 คือ ขาดสื่อ เครื่องมือ นวัตกรรม และเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ทันสมัย และมีคุณภาพอย่างหลากหลาย มีผู้จัดเรียงตามลำดับไว้จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 78 คน คิดเป็นร้อยละ 24.2 สำหรับปัญหาอื่น ๆ ที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนได้เสนอไว้มีดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนขาดความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณ โรงเรียนขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคลากรในโรงเรียน ไม่กระจายอำนาจ ยึดอำนาจไว้ส่วนกลาง ผู้บริหารมีงานรับผิดชอบอื่นนอกเหนือจากงานโรงเรียนมากเกินไป ให้ความสำคัญกับงานอื่น ๆ มากกว่างานวิชาการซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาไม่ปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการที่ได้กำหนดไว้ องค์การบริหารจัดการที่จะพัฒนาวิชาชีพครูให้มีคุณภาพไม่จริงจัง ระเบียบทางราชการมากเกินไป ทำให้ไม่สะดวกในการปฏิบัติงานบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ขาดความร่วมมือ และ

ขาดความสามัคคี บุคลากรในโรงเรียนขนาดเล็กมีไม่เพียงพอกับงาน ซึ่งมีมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ การเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษามากเกินไป ไม่มีคณะกรรมการมาคอยตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารโรงเรียนโดยตรง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540)

จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานศึกษา ซึ่งผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ผู้อำนวยการสถานศึกษา และผู้ที่มีความสนใจเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาเพื่อที่จะนำไปพัฒนาบทบาทของตนเองต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียน
3. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานศึกษา จำแนกตามสภาพชุมชนของโรงเรียน
4. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานศึกษา จำแนกตามสถานที่ตั้งโรงเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการศึกษาค้นคว้า จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อำนวยการสถานศึกษา สำหรับใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาตนเอง เพื่อความเป็นผู้บริหารที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน ผู้ได้บังคับบัญชาและชุมชนต่อไป

คำถามในการวิจัย

1. คุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานศึกษา อยู่ในระดับใด
2. คุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียน มีความแตกต่างกันหรือไม่
3. คุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานศึกษา จำแนกตามสภาพชุมชนของโรงเรียน มีความแตกต่างกันหรือไม่
4. คุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานศึกษา จำแนกตามสถานที่ตั้งของโรงเรียน มีความแตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานของการวิจัย

1. คุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียน มีความแตกต่างกัน
2. คุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานศึกษา จำแนกตามสภาพชุมชนของโรงเรียน มีความแตกต่างกัน
3. คุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานศึกษา จำแนกตามสถานที่ตั้งของโรงเรียน มีความแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้อาศัยแนวความคิดของ สโตกคิลล์ (Stogdill, 1974, pp. 74-75) ที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้นำไว้ว่า ประกอบด้วย คุณลักษณะด้านกายภาพ คุณลักษณะด้านการปฏิบัติงานและคุณลักษณะด้านสังคม จำลอง นักฟ็อน (2543) และ สุเมธี จันทร์หอม (2538) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารมีอาชีพควรมีลักษณะ 2 ประการ คือ 1. คุณลักษณะเฉพาะตัว (Character) 2. ทักษะและความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน (Skills and Abilities)

และจากผลการศึกษาวิจัยของ ปราณี บุษามสาย (2546) ที่กำหนดคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานศึกษา ใน 2 ด้าน คือ คุณลักษณะเฉพาะตัว (Character) ทักษะและความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน (Skills and Abilities)

จากหลักการและแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา 2 ด้าน คือ

1. คุณลักษณะเฉพาะตัว 2. ด้านคุณลักษณะวิชาชีพ จำแนกตามขนาดโรงเรียน สภาพชุมชนของโรงเรียน และสถานที่ตั้งของโรงเรียน ดังภาพประกอบที่ 1

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

สถานภาพ

1. ขนาดโรงเรียน

- ขนาดใหญ่
- ขนาดกลาง
- ขนาดเล็ก

2. สภาพชุมชนของโรงเรียน

- ในเขตเทศบาล
- นอกเขตเทศบาล

3. สถานที่ตั้งโรงเรียน

- ภาคกลาง
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ภาคเหนือ
- ภาคใต้
- ภาคตะวันออก

คุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน

1. คุณลักษณะเฉพาะตัว

- 1.1 ความสามารถในการตัดสินใจ
- 1.2 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 1.3 ความรับผิดชอบ
- 1.4 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- 1.5 ความกระตือรือร้น
- 1.6 ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร
- 1.7 มนุษยสัมพันธ์

1.8 คุณธรรมและจริยธรรม

1.9 ระเบียบวินัย

1.10 บุคลิกภาพ

2. คุณลักษณะวิชาชีพ

2.1 วิสัยทัศน์

2.2 ความสามารถในการวิจัยและพัฒนา

2.3 ความสามารถในการวางแผน

2.4 ความสามารถในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี

2.5 ความสามารถในการมอบหมายงาน

2.6 ความสามารถในการบริหารทรัพยากรบุคคล

2.7 ความสามารถในการบริหารงบประมาณ

2.8 ความสามารถในการบริหารงานวิชาการ

2.9 ความสามารถในการประเมินผลการปฏิบัติงาน

2.10 การบริหารงานคุณภาพ

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาสาระของการศึกษาค้นคว้านี้ เกี่ยวกับคุณลักษณะที่จำเป็นที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านคุณลักษณะเฉพาะตัวและคุณลักษณะด้านวิชาชีพ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 175 เขต 32,194 โรงเรียน จำนวนผู้บริหาร 32,194 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 400 คน ซึ่งได้จากประชากร โดยการสุ่มแบบแบ่งระดับชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้สังกัดเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้น และกลุ่มตัวอย่างมีขนาดเป็นไปตามตารางของเกรงซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, p. 608)

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ประกอบด้วย

3.1.1 ขนาดโรงเรียน

3.1.1.1 ขนาดใหญ่

3.1.1.2 ขนาดกลาง

3.1.1.3 ขนาดเล็ก

3.1.2 สภาพชุมชนของโรงเรียน

3.1.2.1 ในเขตเทศบาล

3.1.2.2 นอกเขตเทศบาล

3.1.3 สถานที่ตั้งของโรงเรียน

3.1.3.1 ภาคลกลาง

3.1.3.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1.3.3 ภาคเหนือ

3.1.3.4 ภาคใต้

3.1.3.5 ภาคตะวันออก

3.2 ตัวแปรตาม ประกอบด้วย คุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ

3.2.1 คุณลักษณะเฉพาะตัว ได้แก่

- 3.2.1.1 ความสามารถในการตัดสินใจ
- 3.2.1.2 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 3.2.1.3 ความรับผิดชอบ
- 3.2.1.4 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- 3.2.1.5 ความกระตือรือร้น
- 3.2.1.6 ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร
- 3.2.1.7 มนุษยสัมพันธ์
- 3.2.1.8 คุณธรรมและจริยธรรม
- 3.2.1.9 ระเบียบวินัย
- 3.2.1.10 บุคลิกภาพ

3.2.2 คุณลักษณะวิชาชีพ ได้แก่

- 3.2.2.1 วิสัยทัศน์
- 3.2.2.2 ความสามารถในการวิจัยและพัฒนา
- 3.2.2.3 ความสามารถในการวางแผน
- 3.2.2.4 ความสามารถในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี
- 3.2.2.5 ความสามารถในการมอบหมายงาน
- 3.2.2.6 ความสามารถในการบริหารงานทรัพยากรบุคคล
- 3.2.2.7 ความสามารถในการบริหารงบประมาณ
- 3.2.2.8 ความสามารถในการบริหารงานวิชาการ
- 3.2.2.9 ความสามารถในการประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 3.2.2.10 การบริหารงานคุณภาพ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คุณลักษณะของผู้อำนวยการสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถหรือพฤติกรรมที่ผู้บริหารการศึกษาแสดงออกโดยต่อเนื่อง และสามารถรับรู้ได้โดยบุคลากรในหน่วยงานและในวิจัยนี้ จำแนก คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติมาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2547 ดังนี้

1.1 คุณลักษณะเฉพาะตัว หมายถึง ความสามารถหรือพฤติกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลของผู้บริหารการศึกษา ซึ่งในวิจัยนี้ประกอบด้วยความสามารถหรือพฤติกรรม

ดังต่อไปนี้

1.1.1 ความสามารถในการตัดสินใจ หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

1.1.2 ความริเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับการมีความคิดใหม่ๆ ในการปรับปรุงและพัฒนางาน ผิดชอบอยู่เสมอ มีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาตนเองในการปฏิบัติงานและการบริหารให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ และมีการนำระบบและวิธีการทำงานแบบใหม่ ๆ มาใช้ในหน่วยงาน

1.1.3 ความรับผิดชอบ หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นผู้รับผิดชอบต่อหน้าที่ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และการรับผิดชอบต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้น

1.1.4 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับการให้การยกย่องชมเชย การให้คำแนะนำและให้การปกป้องผู้ร่วมงาน รวมทั้งการสร้างบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงาน

1.1.5 ความกระตือรือร้น หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับความตั้งใจ ความมุ่งมั่น และความคล่องแคล่วว่องไวในการปฏิบัติงาน

1.1.6 ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการติดต่อถ่ายทอด และใช้วิธีการที่เหมาะสมในการสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ร่วมงาน

1.1.7 มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นผู้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเป็นกันเอง และเข้ากับผู้อื่นได้

1.1.8 คุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นผู้มีคุณยุดิธรรมและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

1.1.9 ระเบียบวินัย หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับการเป็นผู้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ และใช้ระเบียบด้วยความถูกต้องเป็นธรรม

1.1.10 บุคลิกภาพ หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับความเหมาะสมในการแต่งกายและความเป็นผู้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี

1.2 คุณลักษณะวิชาชีพ หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษาซึ่งประกอบด้วยความรู้ความสามารถในลักษณะดังต่อไปนี้

1.2.1 วิสัยทัศน์ หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการคิดและตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล ชัดเจนมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ มีความคิดในทางพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าอย่างมีคุณภาพ สามารถในการคาดคะเนปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และสามารถกำหนดแนวทางแก้ไขล่วงหน้าได้

1.2.2 ความสามารถในการวิจัยและพัฒนา หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการศึกษาค้นคว้าอย่างมีกระบวนการ

1.2.3 ความสามารถในการวางแผน หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำแผนปฏิบัติงานการจัดทำและการใช้แผนเพื่อการปฏิบัติงาน

1.2.4 ความสามารถในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับการจัดหา การให้คำแนะนำปรึกษาและการเลือกใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสมเพื่อการปฏิบัติงาน

1.2.5 ความสามารถในการมอบหมายงาน หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ของร่วมงาน และการมอบหมายงานที่เหมาะสมให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา

1.2.6 ความสามารถในการบริหารทรัพยากรบุคคล หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับการจัดหาบุคลากรที่เหมาะสม การประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเป็นธรรมและการให้โอกาสผู้ใต้บัญชาในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.2.7 ความสามารถในการบริหารงานงบประมาณ หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการจัดทำแผน การควบคุมแผนงบประมาณของหน่วยงาน

1.2.8 ความสามารถในการบริหารงานวิชาการ หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง และพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน

1.2.9 การประเมินผลการปฏิบัติงาน หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ และการมีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงาน

1.2.10 การบริหารงานคุณภาพ หมายถึง ระบบการบริหารเพื่อให้ได้ตามนโยบายขององค์กรที่กำหนดไว้ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายไว้อย่างชัดเจน โดยยึดถือความพึงพอใจของลูกค้าเป็นสำคัญเกี่ยวกับการกำกับ ตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานอย่างเป็นระบบและคำนึงถึงประสิทธิผลที่มีคุณภาพของงาน

2. ผู้อำนวยการสถานศึกษา หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ตามที่ พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 กำหนด และรวมถึงผู้ที่รักษาการในตำแหน่งดังกล่าวด้วย

3. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง จำนวนนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2549

3.1 ขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน

3.2 ขนาดกลาง มีนักเรียน 121 – 300 คน

3.3 ขนาดใหญ่ มีนักเรียน 301 คน ขึ้นไป

4. สภาพชุมชนของโรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล

4.1 ในเขตเทศบาล หมายถึง ที่ตั้งโรงเรียนอยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร

4.2 นอกเขตเทศบาล หมายถึง ที่ตั้งโรงเรียนอยู่นอกเขตการปกครองของเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร

5. สถานที่ตั้งของโรงเรียน หมายถึง ที่ตั้งของโรงเรียน ที่ผู้อำนวยการโรงเรียนปฏิบัติงานอยู่ ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเป็น ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออก

5.1 ภาคกลาง หมายถึง โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตภาคกลางจำนวน 20 จังหวัด ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในจังหวัด สระบุรี ลพบุรี อ่างทอง ปทุมธานี และสิงห์บุรี

5.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 19 จังหวัด ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด ยโสธร มหาสารคาม สุรินทร์ และกาฬสินธุ์

5.3 ภาคเหนือ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือจำนวน 16 จังหวัด ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในจังหวัด เชียงใหม่ ลำปาง น่าน พะเยา และพิจิตร

5.4 ภาคใต้ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตภาคใต้จำนวน 14 จังหวัด ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในจังหวัด กระบี่ พังงา ประจวบคีรีขันธ์ ตรัง และสงขลา

5.5 ภาคตะวันออก โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออก จำนวน 7 จังหวัด ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในจังหวัด ปราจีนบุรี ชลบุรี สระแก้ว ฉะเชิงเทรา และระยอง